

LÜBNAN-İSRAİL DENİZ SINIRI ANLAŞMASI: GERİLİM HATTINDAN BÖLGESEL İSTİKRARA

HAMZA HAŞIL

GİRİŞ

Jeopolitik açıdan son derece kritik bir kavşak noktası olan Doğu Akdeniz, hidrokarbon yataklarının keşfedilmesiyle yeni bir mücadele alanına dönüşmüştür. Doğu Akdeniz'e komşu ülkelerin deniz sınırlarıyla ilgili anlaşmazlıkları ise bu güç

mücadelesinin merkezine yerleşmiştir. Uluslararası deniz hukukunun deniz sınırlarıyla ilgili güncel krizlere çözüm üretme noktasında yetersiz kalması, ülkeler arasında hak ihlallerine yol açabilmekte ve bu ihlaller sebebiyle taraflar arasında çatışmalara varan krizler meydana gelmektedir. Lübnan ve İsrail arasındaki deniz sınırı anlaşmazlığı da deniz

Lübnan'daki parçalı yapı, ülkedeki istikrarsızlık, Hizbullah'ın zaman zaman yükselen tehditkâr söylemleri veya öngörülemez davranışları, üçüncü aktörlerin bölgedeki çıkar arayışları ve İsrail'in her alandaki maksimalist talepleri anlaşmanın resmî olarak imzalanmasına rağmen iki ülke arasında yeni bir krizi tetikleyecek potansiyel tehlikelerin tümüyle ortadan kalkmadığını göstermektedir.

sınırlarıyla ilgili hukuki altyapının yetersiz kalması veya deniz hukukunun keyfi yorumlanmasıyla yakından ilgilidir. Nitekim, her iki tarafın da ulusal çıkarlarını gözetmek adına deniz sınırıyla ilgili maksimalist taleplerde bulunmaları, müzakereler devam ederken dahi sıcak çatışma riskinin gündemde yer almasına neden olmuştur. Bununla birlikte, ABD arabuluculuğunda imzalanan anlaşmayla sıcak çatışma riski ortadan kalkmış gözükse de denklemdeki bazı değişkenlerin her an yeni krizlere kapı aralayabileceğini göz ardı etmemek gerekir. Diğer bir ifadeyle Lübnan'daki parçalı yapı, ülkedeki istikrarsızlık, Hizbullah'ın zaman zaman yükselen tehditkâr söylemleri veya öngörülemez davranışları, üçüncü aktörlerin bölgedeki çıkar arayışları ve İsrail'in her alandaki maksimalist talepleri, anlaşma resmî olarak imzalanmasına rağmen iki ülke arasında yeni bir krizi tetikleyecek potansiyel tehlikelerin tümüyle ortadan kalkmadığını göstermektedir.

LÜBNAN VE İSRAİL ARASINDAKİ DENİZ SINIRI ANLAŞMAZLIĞININ ARKA PLANI

Lübnan ve İsrail arasındaki sınır anlaşmazlıkları, İsrail'in

kuruluşundan itibaren yaşansa da Lübnan'ın güney sınırlarındaki belirsizlik 1948'den önceye dayanmaktadır. Dolayısıyla o dönem, bölgeyi kontrol eden manda yönetimlerinin bu sınır belirsizliğinde/anlaşmazlığında önemli bir payı olduğunu belirtmek gerekir.¹ Lübnan-İsrail arasındaki sınır problemlerinin daha da derinleşmesine sebep olan en önemli gelişme ise Lübnan İç Savaşı sırasında İsrail'in 1978'de güney Lübnan'ı işgal etmesidir. İsrail güçleri 1985'ten itibaren ülkeden kademeli olarak çekilmeye başlamış olsa da tam çekilme 2000 yılında gerçekleşmiştir. İsrail bölgeden çekildikten sonra BM'nin görevlendirdiği bir heyet bölgeye gelerek iki ülke arasındaki sınırı belirlemiştir. BM tarafından belirlenen 120 kilometre uzunluğundaki bu sınır Mavi Hat olarak bilinmektedir. Dolayısıyla, 2000'li yıllara kadar Lübnan-İsrail sınır anlaşmazlıklarının kara sınırlarıyla kısıtlı olduğu görülmektedir. Nitekim Mavi Hat, iki ülke arasındaki deniz sınırıyla ilgili bir anlaşmayı yansıtmamaktadır. Deniz sınırıyla ilgili bu yıllarda bir anlaşma metninin oluşturulmaması veya deniz sınırı anlaşmazlığı konusunun gündeme gelmemesi bunun hayati bir konu olarak değerlendirilmemesinden

¹ Frederic Hof, *The Israeli-Lebanon Border: A Primer*, *The Washington Institute for Near Eastern Policy*, 25 April 2000.

Ateşkes sonrası (2006), İsrail askerleri Lübnan'ı terk ediyor.

kaynaklanmaktadır.² İsrail tarafından 2009 yılında Hayfa açıklarında doğal gaz rezervlerinin keşfedilmesiyle denizlerdeki potansiyel hidrokarbon yataklarına duyulan ilgi artmış ve Lübnan-İsrail arasındaki sınır anlaşmazlığı meselesi karayla sınırlı kalmayıp denizlere taşınmıştır. Lübnan ve İsrail'in günümüzdeki deniz sınırı anlaşmazlığının temelinde bu tarihî sürecin yarattığı sorunların olduğunu göz ardı etmemek gerekir. Her iki ülkenin de Münhasır Ekonomik Bölge (MEB) konusunda birbiriyle çelişen iddiaları, söz konusu sınır anlaşmazlığının giderek büyümesine yol açmış ve bu konu iki ülke arasındaki en önemli meselelerden biri hâline gelmiştir.

Lübnan, İsrail'i resmî olarak tanımamaktadır. Bu durum, Lübnan-İsrail sınırıyla ilgili hukuki bir muamma yaratmakta ve iki ülke

arasındaki karasuları sınırının belirlenmesine de olanak tanımamaktadır. Lübnan'ın MEB sınırlarını belirleme noktasında daha önce yaptığı girişimler de kara sınırındaki belirsizlikler sebebiyle başarısız olmuştur. Lübnan hükûmeti, MEB belirleme çalışmaları için 2002 ve 2006 yıllarında İngiltere Hidrografik Ofisi (UKHO) ile anlaşma yapsa da UKHO'nun yaptığı çalışmalardan tam bir sonuç alınmamıştır. Bunun üzerine Lübnan hükûmeti, bölge ülkeleriyle ikili anlaşmalar yaparak MEB sınırları noktasındaki belirsizliği büyük ölçüde ortadan kaldırmak istemiştir. Bu sebeple, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY) ile 17 Ocak 2007'de MEB sınırını belirlemek için anlaşma yapılmıştır. Fakat GKRY'nin Lübnan'la yapılan anlaşmadan ayrı olarak Aralık 2010'da İsrail'le de bir MEB sınırlandırma anlaşması yapması bugünkü Lübnan-İsrail

² Elizabeth Picard ve Alexander Ramsbotham, Reconciliation, Reform and Resilience: Positive Peace for Lebanon, *Accord: An International Review of Peace Initiatives*, No 24, June 2012.

6433 sayılı
kararname,
Lübnan'ın Hat
29 referanslı
iddialarının önünü
tıkamaktadır. Bu
kararnamenin
değiştirilmesi
Lübnan'da önemli
bir konu başlığı
olsa da bu konuyla
ilgili somut bir
adım atılamamıştır.
Kararnamenin
değiştirilmesi adına
bazı milletvekilleri
ve kabine
mensuplarının
girişimleri olsa
da mevcut siyasi
istikrarsızlık
bu yönde bir
girişime olanak
tanımamıştır.

deniz sınır anlaşmazlığındaki kritik dönüm noktalarından biri olmuştur. Öyle ki İsrail-GKRY arasındaki anlaşma, Lübnan'ın 860 kilometrekarelik alan üzerindeki haklarını kaybetmesi anlamına gelmektedir.

Lübnan ve İsrail'in birbirinden bağımsız yaptığı ikili anlaşmalar, Doğu Akdeniz'de yeni bir kriz alanının ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu krizi fazla büyümeden sonlandırmak isteyen Washington, Büyükelçi Frederic C. Hof aracılığıyla deniz sınırı anlaşmazlığını çözmek için bir teklif sunmuştur. Hof'un önerisi, 9. bloktaki 860 kilometrekarelik tartışmalı alanın üçte ikisinin Lübnan'a, geri kalanın ise İsrail'e verilmesi şeklinde olmuştur. Diğer bir ifadeyle 860 kilometrekarelik alanın 500 kilometrekaresi Lübnan'a verilecek şekilde bir öneri hazırlanmıştır. Beyrut, ABD'nin önerdiği 500 kilometrekarelik alanın kontrolünü almaya sıcak bakmış olsa da geri kalan 360 kilometrekarenin İsrail'e bırakılacak olmasına karşı çıkmıştır. Lübnan'ın bu politikadan geri adım atmaması üzerine Hof'un önerisi rafa kaldırılmıştır.³ Hof'un önerisi, 2012 yılında kabul görmese de ABD arabuluculuğunda gerçekleşen daha sonraki diplomatik girişimlerde yine gündeme getirilmiştir.

Lübnan hükûmeti, Lübnan Ordusunun 2009 yılında yaptığı çalışmalar ışığında hazırlanmış olan ülkenin MEB'ini belirten koordinatları 2010 yılında BM'ye sunmuştur. Bu yeni sınırla birlikte 2007'de GKRY ile yapılan anlaşmanın sınırları değişmiş ve Hat 23 devreye alınmıştır. Hat 23, Lübnan'ın güneyindeki Ras Nakura bölgesinden Akdeniz'e doğru yaklaşık 291 derece açıyla uzanan 131 kilometre derinliğinde bir çizgiyi ifade etmektedir. İsrail'in GKRY ile yaptığı anlaşma sonrasında Lübnan ve İsrail'in MEB alanları birbiriyle çakışmış ve 860 kilometrelik bir alan tartışmalı bölge hâline gelmiştir. Ekim 2011'de 6433 sayılı kararnamayı çıkaran Lübnan, karasularının yanında 22.700 kilometrekarelik bir alanı MEB sınırı olarak belirlemiştir. 6433 sayılı kararnameye rağmen Beyrut, güney sınırlarının bir değerlendirmesini yapmak üzere UKHO'yu yeniden görevlendirmiştir. UKHO'nun raporunda Lübnan'ın güney sınırlarının farklı bir ölçümle 1.430 kilometrekare daha fazla genişleyebileceği öngörülmüştür. Bu öngörüler ışığında Lübnan'ın güney sınırları için yeni bir çalışma başlatan Deniz Kurmay Albay Mazen Basbus, Hat 29'u yeni deniz sınırı olarak ortaya koymuştur. Bu yeni hat,

³ "What Is the Proposal of Former American Mediator Frederic Hof?", *Arab News*, 13 February 2018.

Lübnan Ordu Komutanlığı tarafından belirlenen ülkenin güneyindeki MEB sınırı olarak esas alınmıştır.⁴

6433 sayılı kararname ise Lübnan'ın Hat 29 referanslı iddialarının önünü tıkamaktadır. Bu kararnamenin değiştirilmesi Lübnan'da önemli bir konu başlığı olsa da bu konuyla ilgili somut bir adım atılamamıştır. Kararnamenin değiştirilmesi adına bazı milletvekilleri ve kabine mensuplarının girişimleri olsa da mevcut siyasi istikrarsızlık bu yönde bir girişime olanak tanımamıştır. Yeni cumhurbaşkanı belirleme sürecinin her geçen gün uzaması ve siyasi partiler arasındaki derin ayrışmalar Lübnan'da kısa vadede siyasi bir uzlaşının ortaya çıkmasının pek de mümkün olmadığını göstermektedir. Bu durum, 6433 sayılı kararnamenin değiştirilmesini geciktirdiğinden Lübnan'ın Hat 29 temelli tezinin güçlü bir şekilde savunulamayacağı anlamına gelmektedir.

Lübnan ve İsrail arasında arabuluculuk görevi yürüten ABD Dışişleri Bakanlığı Enerji Güvenliği Danışmanı Amos Hochstein, Hat 29'la ilgili konuların gündeme getirilmediğini sadece Hat 23'le ilgili konularda müzakereler yapıldığını belirtmiştir. Lübnan hükûmetinden de Hochstein'in ifadelerini yalanlayan bir açıklama gelmemiştir. Lübnan hükûmetinin müzakerelerdeki ana hedefi, daha önce BM'ye sunmuş oldukları Hat 23 üzerinden ABD arabuluculuğunda bazı ek düzenlemeler yaparak Lübnan'ın bölgedeki çıkarlarını olabildiğince maksimize etmek şeklinde belirlenmiştir. Dolayısıyla bir bölümü Hat 23'ün dışında kalan Kana Gaz Sahası'nın tamamen

Lübnan'a bırakılması talebi öncelikli konu olmuştur.⁵ Hat 29 kapsamında değerlendirilen Kariş Sahası ise bu görüşmelerin odağında olmamıştır. Diğer bir ifadeyle, Lübnan hükûmetinin Hat 29'u müzakerelerde referans almaması bu gaz sahasının İsrail'in inisiyatifine kalmasına yol açmıştır.

Hat 29'un müzakerelerde referans alınmaması Lübnan'daki bazı kesimlerin tepkisini çekmiştir. Lübnan meclisindeki Değişim Güçleri'nin 13 üyesi, Kariş'in Lübnan'ın resmî deniz sınırına dâhil olmasına olanak tanıyacak Hat 29'un temel alınması yönünde bir yasa tasarısını destekleyeceklerini belirtmişlerdir.⁶ Fakat meclisteki bu görüş, Lübnan hükûmetinin İsrail'le olan müzakerelerinde herhangi bir belirleyici rol oynamamıştır.

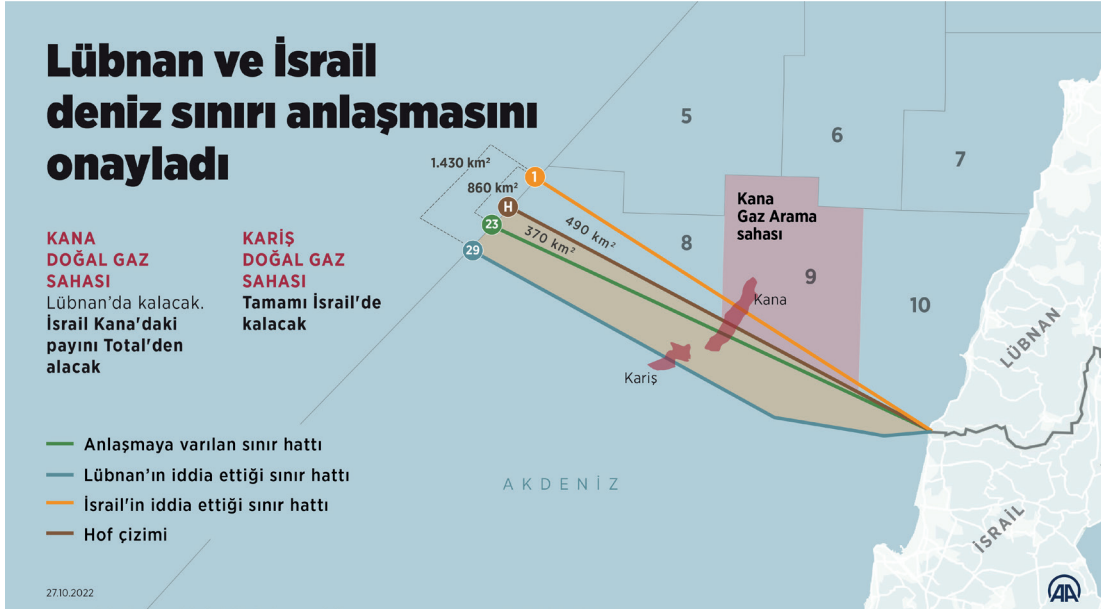
TARTIŞMALI GAZ SAHALARI VE YABANCI ŞİRKETLER

Kariş ve Kana Gaz Sahaları Lübnan ve İsrail'in birbiriyle çelişen iddiaları sonucunda iki ülke arasındaki tartışmalı gaz sahaları olarak öne çıkmıştır. Bununla birlikte, Kariş'teki rezervlerle ilgili İsrail tarafından ayrıntılı çalışmalar yapılmış ve gazın boru hatlarıyla aktarılması için gerekli platformlar kurulmuşken aynı durumu Kana Gaz Sahası için söylemek mümkün değildir. Kana'da gaz olduğu noktasında güçlü veriler olsa da bunlar kanıtlanmış veriler değildir. Nitekim, Lübnan'ın MEB'in de gaz arama faaliyeti yürüten konsorsiyumun gerekli çalışmaları yaptıktan sonra bu konu hakkında bir açıklamada bulunması muhtemeldir. Bununla birlikte, Lübnan'ın Doğu Akdeniz'deki MEB'i üzerinde sismik arama ve sondaj hakkına sahip olan

⁴ "Government Monitor - Lebanon's Southern Maritime Border Dispute: The Amendment of Decree, No 6433", *The Lebanese Center for Policy Studies*, 19 May 2021.

⁵ Michael Young, "A New Tool for Tehran", *Malcolm H. Kerr Carnegie Middle East Center*, 7 July 2022.

⁶ "Lübnan Deniz Sınırının Belirlenmesinde Hassas Aşamaya Gelindi", *Şarkul Avsat*, 17 Haziran 2022.

Üç yabancı enerji firmasından biri olan Rus Novatek firması %20'lik paya sahip olmasına rağmen bu haklarından vazgeçerek Lübnan'daki faaliyetlerini sonlandırmıştır. Böylece, 4 ve 9 numaralı bloklarda petrol aramak üzere kurulan konsorsiyumda önemli bir çatlak oluşmuştur. Rus firmanın çekilmesi sonucunda söz konusu hisseleri Lübnan Petrol İdaresi devralarak çalışmaların devam edebilmesinin önünü açmak istemiştir. Diğer iki ortak olan Fransız Total ve İtalyan ENI firmalarının faaliyetlerine devam edebilmesi için %20'lik hisse sahibinin yatırım yapması gerekmektedir. Lübnan, Novatek'in hisselerini Total ve ENI'ye dağıtmak yerine kendisi aldığı için araştırma ve sondaj faaliyetleri için gerekli parayı da kendisinin karşılaması gerekmektedir. Daha önce, 9. blokta yapılan sondaj çalışmalarının 60 milyon dolar tutarında olduğu düşünüldüğünde 4. blokta yapılacak sondajın da benzer maliyette olacağı öngörülmektedir. Bu noktada, Lübnan

hükûmetine 10-15 milyon dolar arasında bir ödeme yükümlülüğü düşmektedir.⁷ Fakat Lübnan'da henüz yeni bir hükûmet kurulmadığı için bu yatırımın kararını geçici hükûmet vermek istememektedir. Her ne kadar 4 numaralı bloktan istenilen sonuç alınamamış olsa da 9 numaralı blokta bulunacak büyük bir rezerv, Lübnan ekonomisine kalıcı etki yapabilir. Bu yönde bir keşif gerçekleşirse Lübnan sadece yabancı firmaların petrol alanını kullanma vergisiyle yetinmek durumunda kalmayacak, çıkan petrole doğrudan hissedar olacaktır. Dolayısıyla Novatek hisseleri sorunu başta olmak üzere gaz sahalarıyla ilgili yeni hükûmeti önemli sorunlar beklemektedir.

İsrail'in faaliyet alanı olan Kariş Gaz Sahası ise müzakereler sonucunda varılan anlaşmayla bir tartışma konusu olmaktan tamamen çıkmış ve Tel Aviv'in inisiyatifine bırakılmıştır. 2013 yılında keşfedilen Kariş Gaz

⁷ "Will Lebanon's Oil and Gas Gamble Pay Off?", *Lorient Today*, 30 September 2022.

Sahası'na, Tanin Gaz Sahası geliştirme projesiyle birlikte İsrail tarafından toplamda 1,6 milyar dolarlık bir yatırım yapılmıştır. Morgan Stanley, Natixis Bank Hapolim ve Societe Generale bankaları söz konusu finansmanın sağlanmasında önemli rol oynamıştır. Karış Gaz Sahası'nın işletmecisi olan İngiltere merkezli Energean enerji şirketi, 2021'de özel sermayeli Kerogen Capital'in hisselerini de satın alarak Karış Gaz Sahası'nın bütün hisselerinde söz sahibi olmuştur. Şirket, gaz üretimi için gerekli bütün altyapıyı tamamlamakla birlikte Karış Gaz Sahası'nın bir bölümünün Lübnan'la tartışılmalı alanda bulunması sebebiyle üretim faaliyetlerine başlama konusunda sorunlar yaşamıştır. ABD arabuluculuğunda Lübnan'la yapılan deniz sınırı anlaşması sonucunda İsrail bu endişeleri gidermiştir.

HİZBULLAH'IN TUTUMU

Hizbullah, Lübnan-İsrail deniz sınırı müzakerelerinde teorik açıdan oyun değiştirici bir konumdaymış gibi gözükse de durum pratikte farklı gelişmiştir. Müzakereler devam ederken Hizbullah'tan İsrail'e yönelik yapılan bazı tehdit içerikli açıklamalar, Hizbullah'ın 2006'dan itibaren İsrail'le olan ilişkilerinin doğasından kopuk bir şekilde değerlendirilemez. Diğer bir ifadeyle en üst perdeden sert bir dil kullanmayı tercih eden Hizbullah, İsrail'in bölgedeki faaliyetlerine karşı yaklaşık 16 yıldır bu söylem düzeyinin ötesine geçememiştir. Bununla birlikte, müzakereler devam ederken Hizbullah'ın en ciddi girişimi Karış Gaz Sahası'na üç adet silahsız insansız hava aracı (İHA) göndermiş olması-

dır.⁸ Gönderilen İHA'lar İsrail tarafından imha edilirken bu girişim Hizbullah tarafından İsrail'e verilen bir uyarı olarak lanse edilmiştir. İsrail'in Karış'teki hazırlıklarının son aşamaya gelmesiyle Hizbullah lideri Hasan Nasrallah söylemlerindeki tehdit seviyesini artırmış ve Lübnan'la bir anlaşmaya varmadan Karış'ten gaz çıkarmaya başlamaması yönünde İsrail'i uyarmıştır. Karış'teki gerilimle ilgili 26 Temmuz'da açıklama yapan Nasrallah, denizde veya karada vuramayacakları hiçbir İsrail hedefinin bulunmadığını belirterek İsrail'e açık bir şekilde gözdağı vermiştir.⁹ Bunun üzerine İsrail tarafından ABD ve Fransa aracılığıyla Hizbullah'a askerî ve diplomatik yollarla güçlü bir uyarı mesajı iletilmiştir. Ayrıca, İsrail Savunma Bakanı Benny Gantz, Hizbullah'ın Karış'teki İsrail faaliyetlerine karşı herhangi bir girişimde bulunması durumunda bunun bedelini Lübnan'ın ödeyeceğini belirtmiştir.¹⁰ Müzakereler devam ederken hem İsrail tarafından hem de Hizbullah'tan bu tür tehditkâr ifadelerin olduğu demeçler vermeye devam etmiştir. Fakat müzakerelerin olgunlaşması ve Lübnan hükûmetinden anlaşma noktasında güçlü mesajların verilmeye başlamasıyla Hizbullah'ın söylemlerinde gözle görülür bir azalma olmuştur. Bununla birlikte Hizbullah, İsrail tarafından tehdit olarak görülmeyle devam ettiği için Lübnan hükûmeti anlaşmaya gölge düşmemesi için bu konuda bir açıklama yapma ihtiyacı hissetmiştir. Lübnan Dışişleri Bakanı Abdullah Bou Habib, 23 Eylül'de yaptığı açıklamada Lübnan ve İsrail arasında yapılacak bir anlaşmaya karşı Hizbullah'ın herhangi bir sorun çıkarmayacağını belirtmiştir.¹¹ Lübnan Cumhurbaşkanı

⁸ "Hezbollah Sends Drones Toward Israeli Gas Rig in Disputed Waters", *Reuters*, 2 July 2022.

⁹ "Sayyed Nasrallah: No Israeli Target Out of Hezbollah's Precision Missiles Reach", *Al-Manar*, 26 July 2022.

¹⁰ "If Nasrallah Attacks Karish Gas Field, Lebanon will Pay the Price", *The Jerusalem Post*, 15 September 2022.

¹¹ "Hezbollah will not Stop Maritime Deal with Israel", *The National News*, 23 September 2022.

Hat 23 veya Hat 29 tartışmaları noktasında Hizbullah'ın net bir çıkışı bulunmamaktadır. Şeba çiftlikleri konusundakine benzer bir şekilde Hizbullah, Hat 29'u savunarak İsrail'le denizlerde de uzun vadeli bir kriz alanı yaratabilecekken bu yönde bir iddiada bulunmamış ve hükûmetler arası anlaşmanın yapılmasını olumlu karşılamıştır.

Hizbullah: "İsrail'le deniz sınır anlaşmasında Lübnan hükûmetinin yanındayız."

Mişel Avn ve İsrail Başbakanı Yair Lapid tarafından yapılan açıklamalarla iki taraf arsında anlaşmaya varıldığı belirtilmiştir. Lapid, bu anlaşmaya tarihi bir başarı olarak nitelendirirken, Avn ise ABD tarafından sunulan son teklifin tatmin edici olduğunu belirtmiştir.¹² Her iki hükûmetinde Hochstein tarafından sunulan son teklifi kabul etmesi üzerine gözler Hizbullah'a çevrilmiştir. İki tarafın tüm şartlarda anlaşmasının belirtildiği aynı gün, yani 11 Ekim 2022'de Lübnan hükûmetinden resmî kaynaklar Hizbullah'ın iki taraf arasındaki anlaşmanın şartlarını kabul ettiği belirtmiştir.¹³

Hizbullah'ın bu anlaşmaya sessiz kalması ve belki daha doğru bir ifadeyle bu anlaşmayı

perde arkasından onaylaması örgütün pragmatik yapısı dikkate alındığında şaşırtıcı bir gelişme olarak nitelendirilemez. Nitekim Hizbullah, 2006 savaşından itibaren İsrail'le önemli sayılabilecek bir çatışma içine girmemiş olmasına rağmen İsrail karşıtlığını söylem düzeyinde güçlendirerek Lübnan'daki meşruiyetini pekiştirmeye ve kendisini destekleyen tabanı birleştirmeye çalışmıştır. ABD arabuluculuğunda gerçekleştirilen müzakereler sırasında sert çıkışlar yapsa da bu çıkışlarıyla anlaşmanın akamete uğratılmasını değil, tam tersine bir an önce imzalanmasını ima etmiştir. Özellikle Kariş konusunda Hizbullah, buranın İsrail'e ait olmadığını değil Lübnan'la bir

¹² "Lebanon, Israel Clinch Maritime Border Deal", *Reuters*, 11 October 2022.

¹³ "Lebanon's Hizbullah Green-Lights Maritime Border Deal with Israel", *Reuters*, 11 October 2022.

anlaşmaya varmadan İsrail'in buradan gaz çıkartamayacağını ifade etmiştir. Dolayısıyla Hat 23 veya Hat 29 tartışmaları noktasında Hizbullah'ın net bir çıkışı bulunmamaktadır. Şeba çiftlikleri konusundakine benzer bir şekilde Hizbullah, Hat 29'u savunarak İsrail'le denizlerde de uzun vadeli bir kriz alanı yaratabilecekken bu yönde bir iddiada bulunmamış ve hükûmetler arası anlaşmanın yapılmasını olumlu karşılamıştır. Nitekim Hizbullah, Lübnan'ın içinde bulunduğu ekonomik darboğazdan çıkabilmesi için elindeki en güçlü ümidin açık denizlerdeki zenginliklerde olduğunun farkındadır. Hizbullah bu tutumuyla İsrail'e karşı herhangi bir sıcak çatışmaya girmeden Lübnan halkının gözündeki siyasi meşruiyetini pekiştirmeyi başarmıştır. Dolayısıyla bu anlaşmadan Lübnan'ın mı yoksa İsrail'in mi daha kârlı çıktığı tartışmaları devam ederken Hizbullah'ın kendi çıkarları doğrultusunda bu anlaşmadan oldukça kârlı çıktığını söylemek mümkündür.

ABD ARABULUCULUĞUNDA SAĞLANAN UZLAŞI VE TARAFLARIN BEKLENTİLERİ

Lübnan'ın oluşturduğu konsorsiyum üzerinden 2017'de tartışmalı alanlar üzerinde tek taraflı çalışmalar yapmaya başlaması, İsrail'in ise Beyrut'un da hak iddia ettiği Kariş'te çalışmalar yapmak için 2020'de ihaleye çıkacağını duyurması, iki ülke arasında savaş ihtimalinin bıçak sırtında olduğu bir süreç yaratmıştır. Lübnan ve İsrail arasında resmî olarak hiçbir diplomatik ilişki bulunmaması sıcak çatışma ihtimalini daha da güçlendirmiştir. Bu noktada, ABD'nin arabulucu olarak taraflar arasında dolaylı bir diplomasi trafiği oluşturmuş olması, krizin çözümünde diyalogu öne çıkarmış ve 27 Ekim 2022'ye gelin-

diğinde söz konusu kriz, anlaşmayla ortadan kalkmıştır. Yapılan anlaşma, her iki ülkenin karar alıcıları tarafından memnuniyetle karşılanmış ve taraflar ulusal çıkarlarının anlaşma çerçevesinde korunduğunu belirtmiştir.

Yapılan anlaşmayla iki ülke arasındaki deniz sınırı net bir şekilde çizilirken önemli fikir ayrılıklarına sebep olan Kariş ve Kana Sahalarının kaderi de netlik kazanmıştır. Lübnan'ın Hat 29 kaynaklı iddiaları sebebiyle üzerinde en çok tartışmanın yaşandığı Kariş Sahası tamamen İsrail'e bırakılmıştır. Müzakereler henüz devam ederken İsrail adına bölgede hidrokarbon çalışmaları yapan Energean firması bu konuda somut adım atarak 9 Ekim'de Kariş Sahası'nı İsrail'in gaz şebekesine bağladığını belirtmiş ve gaz akışı testlerine de başlamıştır. Kariş Sahası koşulsuz bir şekilde İsrail'e bırakılmış olmasına rağmen, aynı durum Kana Sahası için geçerli değildir. Bir kısmı İsrail'in MEB'i dâhilinde olan Kana Sahası üzerinde Lübnan'ın çalışma yapmasına izin veren Tel Aviv yönetimi, bu izni bazı şartlara bağlamıştır. Lübnan adına bölgede faaliyet yürüten konsorsiyumun Kana'da keşif yapması durumunda buradan çıkarılacak gazdan İsrail pay alacaktır. Diğer bir ifadeyle Beyrut yönetiminin Kana'da çalışmalar yapmasına müdahale edilmemesi kaydıyla sahanın İsrail sınırları içinde kalan kısmı dikkate alınarak çıkan gazdan İsrail'e pay verilecektir.¹⁴ Bu payı doğrudan Lübnan hükûmeti değil, konsorsiyumun en büyük ortağı olan Total enerji şirketi ödeyecektir. İsrail ve Total arasında anlaşmaya varılamaması durumunda ise Kana'nın İsrail sınırında kalan 9. blokunda üretim yapılması mümkün olmayacaktır. Dolayısıyla İsrail'in Kana'dan tam olarak çekilmemiş olduğu ve buradaki varlığını en azından ticari düzeyde devam ettireceği

¹⁴ "Full Text: Final Version of Israel-Lebanon Maritime Border Deal", *Haaretz*, 12 October 2022.

Lübnan Cumhurbaşkanı Mişel Avn, İsrail'le deniz sınırı anlaşmasını resmî olarak imzaladı.

Anlaşma metninde yer verilen bir diğer konu da ABD'nin arabuluculuk rolüne devam etmesidir. Bu maddeyle ABD'ye bir çeşit garantörlük hakkı tanınmıştır. Dolayısıyla bu anlaşmayla sadece Lübnan ve İsrail değil prestij bakımından ABD de kazançlı çıkmıştır.

söylenbilir. Bunların dışında anlaşma metninde yer verilen bir diğer konu da ABD'nin arabuluculuk rolüne devam etmesidir. Bu maddeyle ABD'ye bir çeşit garantörlük hakkı tanınmıştır. Dolayısıyla, bu anlaşmayla sadece Lübnan ve İsrail değil prestij bakımından ABD de kazançlı çıkmıştır.

Anlaşmaya varılan maddelerin her iki tarafı da memnun ettiği söylenebilir. Lübnan'ın Hat 29'u temel almak yerine Hat 23'ü referans kabul ettiği ve dolayısıyla Lübnan'ın tartışmalı sulardaki egemenlik alanının daraldığı iddiaları mevcuttur. Fakat Hat 29 konusunun bir iddiadan ibaret olduğunu ve Lübnan meclisinde bu hattın deniz sınırı olarak onaylanmadığını belirtmek gerekir. Lübnan'ın deniz sınırıyla ilgili devletin resmî makamlarının tanıdığı

hat, Hat 23'tür. 6433 sayılı kararnameyle de bu hattın Lübnan'ın güneydeki resmî deniz sınırı olduğu güvence altına alınmış ve yine bu hat resmî sınır olarak BM'ye sunulmuştur. Dolayısıyla Hat 29 noktasında Lübnan'a yöneltilen eleştirilerin hukuki temelini sorumlu olduğunu ve anlaşmadan önce Lübnan'ın Hat 29'u gündeme getirmesinin müzakerelerde elini güçlendirme stratejisi olabileceğini göz ardı etmemek gerekir.

Beyrut yönetimi, anlaşmayı ülkenin içinde bulunduğu ekonomik krizden bir çıkış yolu olarak görmektedir. Bu noktadan hareketle anlaşmanın Lübnan'a iki tür getirisi olacaktır. İlk olarak, potansiyel bir hidrokarbon yatağı olarak görülen Kana'da büyük bir rezerv keşfedilebilirse buradan elde edilecek gelir Lübnan ekonomisi için kaldiraç

etkisi oluşturabilir. İkinci nokta ise İsrail'le yapılan anlaşma sonrasında bölgede oluşacak kısmi güven ortamıyla Lübnan yabancı yatırımcılar için daha cazip bir ülke hâline gelebilir. Ayrıca bu anlaşmayla en önemli dış politika sorunlarından birini ortadan kaldırmış olan Lübnan, cumhurbaşkanlığı seçimi başta olmak üzere iç siyasi dinamiklerinde ortaya çıkan krizleri çözmeye odaklanabilecektir. Dolayısıyla Lübnan, deniz sınır anlaşmasıyla egemenlik haklarından ödün vermek zorunda kalmadan diplomasi yoluyla elde etmek istediği kazanımları büyük oranda garanti altına almayı başarmıştır.

Son dönemlerde bazı Arap ülkeleriyle normalleşme açılımı yapan İsrail, güvenli bir hinterland yaratma arayışı içindedir. İsrail'in Beyrut'la diplomatik ilişkisinin olmayışı ve sorunlu bir geçmişe sahip olması, Tel Aviv'in herhangi bir normalleşme girişiminde bulunmasının önünü tıkamıştır. Bununla birlikte, Washington aracılığıyla Lübnan'la dolaylı bir ilişki kuran İsrail, yapılan deniz sınırı anlaşmasıyla Lübnan'dan kendisine yönelebilecek tehditleri azaltmayı başarmıştır. Öyle ki İsrail'in Doğu Akdeniz'deki faaliyetlerine yönelik sert çıkışları olan Hizbullah, hükûmetler arasında yapılan anlaşmaya rıza göstermiştir. Bu da Hizbullah tehdidinin kısmen azaldığı anlamına gelmektedir. Dolayısıyla, İsrail'in bu anlaşmayla elde ettiği en önemli kazanım güvenlik noktasında olmuştur. Bunun yanı sıra, Karış'teki gazın İsrail'in doğal gaz hattına entegrasyonunun tamamlanmış olması, Tel Aviv'in buradan çok hızlı bir şekilde ekonomik gelir elde edebileceğini göstermektedir. Dolayısıyla yapılan bu anlaşmayla İsrail, bir taraftan güvenliğiyle ilgili riskleri minimize ederken diğer taraftan da ekonomik refah sağlayabileceği uygun bir zemin hazırlamıştır.

SONUÇ

Teorik olarak savaş hâlinde olan ve modern tarihleri birbiriyle çatışma içinde geçmiş olan iki ülke arasında resmî bir anlaşma imzalanabilmiş olması son derece önemlidir. Her iki ülkenin de bölgedeki çıkarlarını savunmak için sıcak çatışmayı birinci seçenek olarak görmeyip dolaylı da olsa diplomasiyi tercih etmiş olmaları dikkate değer bir gelişmedir. Lübnan ve İsrail'in geçmişte birbiriyle olan deneyimleri farklı yönde gelişmiş ve diplomasi çoğu kere seçenek olarak bile düşünülmemiştir. Dolayısıyla yapılan deniz sınırı anlaşması taraflar açısından tarihi bir nitelik taşımaktadır. Anlaşmayla ikili ilişkilerde kısmi bir yumuşamanın olduğu açık bir şekilde görülmekle birlikte bu anlaşmayı bir normalleşme girişimi olarak yorumlamak doğru değildir. Öyle ki kara sınırı konusunda yaşanan krizler hâlâ sıcaklığını korumaktadır. Ayrıca, Lübnan'ın güneyinde konuşlu Hizbullah da her an hükûmetten bağımsız bir şekilde İsrail'e karşı harekete geçebilme potansiyeline sahiptir. Özellikle bu faktörler, normalleşmeden konuşmak için henüz çok erken olduğunu göstermektedir. Kana Sahası'nda bir keşif yapılması durumunda İsrail'in muhatabının Lübnan hükûmeti değil, Total enerji şirketi olacak olması da tarafların ikili ilişkiler için henüz hazır olmadıklarını gösteren önemli bir ayrıntıdır. Diğer bir ayrıntı ise anlaşma yapılmasına rağmen ABD'nin iki ülke arasında arabulucu rolüne devam edecek olmasıdır. Sonuç olarak Lübnan ve İsrail arasında yapılan anlaşma, iki ülke arasındaki deniz sınırı sorununu kesin bir şekilde çözmüş; diğer sorunlu alanlardaki gerilimi azaltmış ve en önemlisi de bölgesel istikrarın sağlanmasına önemli bir katkı sağlamıştır.

Hamza Haşıl

Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) Tarih (anadal) ve Sosyoloji (yandal) bölümlerinden 2015 yılında mezun olmuştur. Kuveyt Hükûmet bursunu kazanarak gittiği Kuveyt Üniversitesi Filoloji Merkezinde 2015-2016 yılları arasında Arapça eğitimi almıştır. ODTÜ, Orta Doğu Araştırmaları Bölümünde yüksek lisans eğitimini tamamlamıştır. Doktora çalışmalarını ise Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Bölge Çalışmaları Bölümünde sürdürmektedir. Levant ve Doğu Afrika-Kızıldeniz jeopolitiği üzerine araştırmalar yapan Haşıl, 2011 ayaklanmaları sonrası Suriye iç savaşı ile yakından ilgilenmektedir. Haziran 2018'den bu yana ORSAM Levant Çalışmaları Koordinatörlüğünde araştırmacı olarak görev yapmaktadır. İleri düzeyde İngilizce, orta düzeyde Arapça ve başlangıç düzeyinde Farsça ve Fransızca bilmektedir.

Telif Hakkı

Ankara - TÜRKİYE ORSAM © 2022

Bu çalışmaya ait içeriğin telif hakları ORSAM'a ait olup, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek kısmen yapılacak makul alıntılar dışında, hiçbir şekilde önceden izin alınmaksızın kullanılamaz, yeniden yayımlanamaz. Bu çalışmada yer alan değerlendirmeler yazarına aittir; ORSAM'ın kurumsal görüşünü yansıtmamaktadır.

Ortadoğu Araştırmaları Merkezi

Adres : Mustafa Kemal Mah. 2128 Sk. No: 3 Çankaya, ANKARA

Telefon : +90 850 888 15 20

Email : info@orsam.org.tr

Fotoğraflar : Anadolu Ajansı (AA)